

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

ΥΠΟΘΕΣΗ Φ. ΚΑΤΑ ΕΛΛΑΔΑΣ

(Προσφυγή αρ. 51847/12)

ΑΠΟΦΑΣΗ

ΣΤΡΑΣΒΟΥΡΓΟ

24 Ιουλίου 2014

Η απόφαση αυτή είναι οριστική. Μπορεί να επέλθουν μερικές αλλαγές ως προς την μορφή.

Στην υπόθεση Φ. κατά Ελλάδας,

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (Πρώτο Τμήμα)
συνεδρίασε σε Επιτροπή με την ακόλουθη σύνθεση:

Mirjana Lazarova Trajkovska, *Πρόεδρο,*

Λίνο-Αλέξανδρο Σισιλιάνο,

Ksenija Turković, *Δικαστές,*

και με τη σύμπραξη του André Wampach, *Αναπληρωτή Γραμματέα Τμήματος,*

Αφού διασκέφθηκε σε Συμβούλιο την 1^η Ιουλίου 2014,

Εξέδωσε την παρούσα απόφαση, που υιοθετήθηκε την ημερομηνία αυτή :

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

1. Η υπόθεση προέκυψε μετά από προσφυγή (αρ. προσφυγής 51847/12) την οποία ασκήσανε κατά της Ελληνικής Δημοκρατίας δύο πολίτες του κράτους αυτού, οι Β.Φ. και Μ.Φ. (« οι προσφεύγουσες »), οι οποίες προσέφυγαν στο Δικαστήριο στις 3 Αυγούστου 2012 δυνάμει του άρθρου 34 της Σύμβασης προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών («η Σύμβαση»).

2. Οι προσφεύγουσες εκπροσωπήθηκαν από τον κ. Ν. Αναγνωστόπουλο, δικηγόρο του Δικηγορικού Συλλόγου Αθηνών. Η ελληνική Κυβέρνηση (« η Κυβέρνηση ») εκπροσωπήθηκε από τους πληρεξουσίους της, τον κ. Β. Κυριαζόπουλο, Πάρεδρο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους και την κ. Μ. Βέργου, δικαστική αντιπρόσωπο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους.

3. Στις 26 Οκτωβρίου 2012, η προσφυγή κοινοποιήθηκε στην Κυβέρνηση.

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟ

A. Η υπό κρίση διαδικασία

4. Οι προσφεύγουσες, κ. Β.Φ. και κ. Μ.Φ., γεννήθηκαν αντίστοιχα το 1926 και το 1966 και είναι κάτοικοι Αθήνας.

5. Οι Νόμοι 2838/2000 και 3016/2002 προέβλεπαν αύξηση των μισθών των αξιωματικών των Ενόπλων Δυνάμεων, της Ελληνικής Αστυνομίας, του Λιμενικού και του Πυροσβεστικού Σώματος .

6. Στις 14 Φεβρουαρίου 2001, ο προκάτοχος των προσφευγουσών, συνταξιούχος του στρατού, προσέφυγε στο Γενικό Λογιστήριο του Κράτους με αίτηση για αναπροσαρμογή του ποσού της σύνταξής του σύμφωνα με τις διατάξεις των ανωτέρω νόμων.

7. Με την από 13 Μαρτίου 2001 απόφασή του, το Γενικό Λογιστήριο του Κράτους απέρριψε την αίτησή του.

8. Στις 18 Ιουλίου 2001, ο προκάτοχος των προσφυγουσών προσέφυγε στο Ελεγκτικό Συνέδριο με προσφυγή κατά της απόφασης του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους.

9. Στις 26 Σεπτεμβρίου 2003, το Ελεγκτικό Συνέδριο τον δικάωσε (απόφαση αρ. 1477/2003).

10. Στις 22 Νοεμβρίου 2004, το Δημόσιο άσκησε αναίρεση ενώπιον της Ολομέλειας του Ελεγκτικού Συνεδρίου κατά της απόφασης αρ 1477/2003.

11. Στις 4 Οκτωβρίου 2006 ο προκάτοχος των προσφευγουσών απεβίωσε.

12. Στις 6 Ιουνίου 2007, η Ολομέλεια του Ελεγκτικού Συνεδρίου κήρυξε απαράδεκτη τη συζήτηση λόγω του ότι το Δημόσιο παρέλειψε να κοινοποιήσει την αναίρεση στον προκάτοχο των προσφευγουσών (απόφαση αρ. 1155/2007). Αντίγραφο της αναίρεσης κοινοποιήθηκε επίσης στις προσφεύγουσες ως κληρονόμους του ενδιαφερομένου και διεξήχθη νέα επ' ακροατηρίου συζήτηση στις 2 Φεβρουαρίου 2011.

13. Στις 21 Σεπτεμβρίου 2011, η Ολομέλεια του Ελεγκτικού Συνεδρίου απέρριψε την αναίρεση (απόφαση αρ. 2372/2011). Η απόφαση κοινοποιήθηκε στις προσφεύγουσες στις 6 Φεβρουαρίου 2012.

B. Το οικείο εθνικό δίκαιο

Ο Νόμος 4239/2014

14. Ο Νόμος 4239/2014 με τον τίτλο «Δίκαιη ικανοποίηση λόγω υπέρβασης της εύλογης διάρκειας της δίκης, στα πολιτικά και ποινικά δικαστήρια και στο Ελεγκτικό Συνέδριο» τέθηκε σε ισχύ στις 20 Φεβρουαρίου 2014. Εισηγάγε, μεταξύ άλλων, μια νέα αποζημιωτική προσφυγή που προέβλεπε την επιδίκαση δίκαιης ικανοποίησης λόγω της αδικαιολόγητης καθυστέρησης μιας διαδικασίας ενώπιον του Ελεγκτικού Συνεδρίου.

Το άρθρο 3 § 1 ορίζει ότι :

«Η αίτηση ασκείται ανά βαθμό δικαιοδοσίας εντός προθεσμίας έξι (6) μηνών από τη δημοσίευση της οριστικής απόφασης του δικαστηρίου που εκδόθηκε μετά από δίκη για την οποία ο αιτών παραπονείται ότι υπήρξε υπέρβαση της εύλογης διάρκειάς της (...)

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΔΙΚΑΙΟ**I. ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΠΙΚΑΛΟΥΜΕΝΗ ΠΑΡΑΒΙΑΣΗ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 6 §1 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ**

15. Οι προσφεύγουσες υποστηρίζουν ότι η διάρκεια της διαδικασίας παραβίασε την αρχή της «λογικής προθεσμίας» όπως αυτή προβλέπεται από το άρθρο 6 § 1 της Σύμβασης, το οποίο ορίζει τα εξής :

«Παν πρόσωπον έχει δικαίωμα όπως η υπόθεσίς του δικασθή (...) εντός λογικής προθεσμίας υπό δικαστηρίου, (...), το οποίον θα αποφασίση (...) επί των αμφισβητήσεων επί των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων του αστικής φύσεως(...)».

A. Ως προς το παραδεκτό

16. Το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι η αιτίαση δεν είναι προδήλως αβάσιμη υπό την έννοια του άρθρου 35 § 3 (α) της Σύμβασης. Κρίνει επίσης ότι δεν αντίκειται σε κανένα άλλο λόγο απαραδέκτου. Επομένως θα πρέπει να κηρυχθεί παραδεκτή .

B. ως προς την ουσία*1. Η υπό κρίση περίοδος*

17. Η υπό κρίση περίοδος άρχισε στις 18 Ιουλίου 2001, με την προσφυγή στο Ελεγκτικό Συνέδριο που κατέθεσε ο προκάτοχος των προσφευγουσών και ολοκληρώθηκε στις 21 Σεπτεμβρίου 2011, ημερομηνία κατά την οποία δημοσιεύθηκε η απόφαση αρ. 2372/2011 της Ολομέλειας του Ελεγκτικού Συνεδρίου. Επομένως διήρκεσε δέκα έτη και πάνω από δύο μήνες για δύο βαθμούς δικαιοδοσίας.

2. Λογική διάρκεια της διαδικασίας

18. Η Κυβέρνηση προβαίνει σε μία χρονολογική ανάλυση της υπό κρίση περιόδου και θεωρεί ότι η υπόθεση εκδικάστηκε γενικά εντός λογικής προθεσμίας. Υποστηρίζει ότι το διακύβευμα της διαφοράς δεν ήταν σε θέση να προκαλέσει ηθική βλάβη στις προσφεύγουσες και ότι ευθύνονται για καθυστερήσεις κατά τη διεξαγωγή της διαδικασίας. Τέλος, επικαλείται τον φόρτο εργασίας του Ελεγκτικού Συνεδρίου, κατά την εποχή των πραγματικών περιστατικών, για να δικαιολογήσει τις καθυστερήσεις στη διεξαγωγή της διαδικασίας.

19. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι ο λογικός χαρακτήρας της διάρκειας μιας διαδικασίας κρίνεται σύμφωνα με τα πραγματικά περιστατικά της υπό κρίση υπόθεσης και σύμφωνα με κριτήρια που έχει θεσπίσει η νομολογία του Δικαστηρίου, και ιδίως τον περίπλοκο χαρακτήρα της υπόθεσης, τη συμπεριφορά του προσφεύγοντος και των αρμοδίων αρχών καθώς και το διακύβευμα της διαφοράς για τους ενδιαφερομένους (βλ., μεταξύ πολλών άλλων, *Μαυρεδάκη κατά Ελλάδας*, αρ.º 10966/10, 24 Οκτωβρίου 2013). Επισημαίνει συναφώς, ότι εναπόκειται στα συμβαλλόμενα κράτη να οργανώσουν να οργανώσουν το δικαϊκό τους σύστημα έτσι ώστε τα δικαστήρια τους να μπορούν να εγγυώνται σε καθένα το δικαίωμα να πετύχει τελεσίδικη απόφαση επί αμφισβητήσεων σχετικών με τα αστικής φύσεως δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του εντός λογικής προθεσμίας (*Βασίλειος Αθανασίου και λοιποί κατά Ελλάδας*, αρ. 50973/08, § 26, 21 Δεκεμβρίου 2010).

20. Το Δικαστήριο έχει εξετάσει επανειλημμένως υποθέσεις που εγείρουν θέματα παρόμοια με αυτά της υπό κρίση υπόθεσης και διαπίστωσε την παραβίαση του άρθρου 6 § 1 της Σύμβασης (βλ. προαναφερθείσα απόφαση *Μαυρεδάκη*). Σημειώνει ότι οι παρούσες υποθέσεις δεν παρουσιάζουν καμία δυσκολία. Πολύ περισσότερο δε, το Δικαστήριο δεν εντοπίζει κανένα στοιχείο ικανό να εγείρει την ευθύνη των προσφευγουσών ως προς τη διάρκεια της διαδικασίας. Έχοντας υπόψη τη νομολογία του επί του θέματος, κρίνει ότι στην υπό κρίση υπόθεση η διάρκεια των επίδικων διαδικασιών ήταν υπερβολική και δεν ανταποκρίνεται στην απαίτηση της «λογικής προθεσμίας».

21. Επομένως, υπήρξε παραβίαση του άρθρου 6 § 1.

II. ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΠΙΚΑΛΟΥΜΕΝΗ ΠΑΡΑΒΙΑΣΗ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 13 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

22. Οι προσφεύγουσες παραπονούνται επίσης για το ότι στην Ελλάδα δεν υπάρχει πραγματική προσφυγή για να παραπονεθούν για την υπερβολική διάρκεια της διαδικασίας. Επικαλούνται το άρθρο 13 της Σύμβασης, το οποίο ορίζει ότι :

«Παν πρόσωπον του οποίου τα αναγνωριζόμενα εν τη παρούση Συμβάσει δικαιώματα και ελευθερίες παρεβιάσθησαν, έχει το δικαίωμα πραγματικής προσφυγής ενώπιον εθνικής αρχής, έστω και άν η παραβίασις διεπράχθη υπό προσώπων ενεργούντων εν τη εκτελέσει των δημοσίων καθηκόντων του.»

A. Ως προς το παραδεκτό

23. Το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι η αιτίαση αυτή δεν είναι προδήλως αβάσιμη υπό την έννοια του άρθρου 35 § 3 (α) της Σύμβασης. Κρίνει επίσης ότι δεν αντίκειται σε κανένα άλλο λόγο απαραδέκτου. Επομένως θα πρέπει να κηρυχθεί παραδεκτή.

B. Ως προς την ουσία

24. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι το άρθρο 13 εγγυάται πραγματική προσφυγή ενώπιον εθνικής αρχής η οποία επιτρέπει στον ενδιαφερόμενο να παραπονεθεί για την παραβίαση της υποχρέωσης που προβλέπεται από το άρθρο 6 § 1, να δικασθεί η

υπόθεσή του εντός λογικής προθεσμίας (βλ. *Kudła κατά Πολωνίας* [GC], αρ. 30210/96, § 156, CEDH 2000-XI).

25. Εξάλλου, το Δικαστήριο είχε ήδη την ευκαιρία να διαπιστώσει ότι η ελληνική έννομη τάξη δεν προσέφερε στους ενδιαφερομένους πραγματική προσφυγή υπό την έννοια του άρθρου 13 της Σύμβασης που να τους επιτρέπει να παραπονεθούν για τη διάρκεια μιας διαδικασίας (*Κόντη-Αρβανίτη κατά Ελλάδας*, αρ. 53401/99, §§ 29-30, 10 Απριλίου 2003 και *Τσουκαλάς κατά Ελλάδας*, αρ. 12286/08, §§ 37-43, 22 Ιουλίου 2010).

26. Το Δικαστήριο σημειώνει ότι στις 20 Φεβρουαρίου 2014 τέθηκε σε ισχύ ο νόμος 4239/2014, περί δίκαιης ικανοποίησης λόγω υπέρβασης της εύλογης διάρκειας της διαδικασίας ενώπιον των ποινικών, πολιτικών δικαστηρίων και ενώπιον του Ελεγκτικού Συνεδρίου. Με τον προαναφερθέντα νόμο θεσπίστηκε μια νέα προσφυγή που επιτρέπει στους ενδιαφερομένους να παραπονεθούν για τη διάρκεια της διαδικασίας ανά βαθμό δικαιοδοσίας ενώπιον του Ελεγκτικού Συνεδρίου εντός προθεσμίας έξι μηνών από την ημερομηνία δημοσίευσης της σχετικής απόφασης (βλ. ανωτέρω παράγραφο 14). Ωστόσο, το Δικαστήριο παρατηρεί ότι ο νόμος αυτός δεν έχει αναδρομική ισχύ. Συνεπώς δεν προβλέπει τέτοια προσφυγή για τις υποθέσεις που έχουν ολοκληρωθεί έξι μήνες πριν την έναρξη ισχύος του.

27. Στην υπό κρίση υπόθεση, η απόφαση αρ. 2372/2011 της Ολομέλειας του Ελεγκτικού Συνεδρίου δημοσιεύθηκε στις 21 Σεπτεμβρίου 2011, ήτοι πάνω από έξι μήνες πριν την έναρξη ισχύος του νόμου 4239/2014. Από τα ανωτέρω συνάγεται ότι οι προσφεύγουσες δεν μπορούσαν να ασκήσουν την εν λόγω προσφυγή. Ως εκ τούτου, το Δικαστήριο θεωρεί ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 13 της Σύμβασης λόγω της απουσίας, κατά την εποχή των πραγματικών περιστατικών στο εθνικό δίκαιο προσφυγής που να επιτρέπει στις προσφεύγουσες να πετύχουν κύρωση του δικαιώματός τους να εκδικαστεί η υπόθεσή τους εντός λογικής προθεσμίας υπό την έννοια του άρθρου 6 § 1 της Σύμβασης.

III. ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 41 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

28. Σύμφωνα με το άρθρο 41 της Σύμβασης,

« Εάν το Δικαστήριο κρίνει ότι υπήρξε παραβίαση της Σύμβασης ή των Πρωτοκόλλων της, και αν το εσωτερικό δίκαιο του Υψηλού Συμβαλλόμενου Μέρους δεν επιτρέπει παρά μόνο ατελή εξάλειψη των συνεπειών της παραβίασης αυτής, το Δικαστήριο χορηγεί, εφόσον είναι αναγκαίο, στον παθόντα δίκαιη ικανοποίηση. »

A. Ζημία

29. Οι προσφεύγουσες ζητούν 15 000 ευρώ καθεμία λόγω της ηθικής βλάβης που υπέστησαν .

30. Η Κυβέρνηση αμφισβητεί τις αξιώσεις αυτές. Καλεί το Δικαστήριο να απορρίψει τα αιτήματα λόγω ηθικής βλάβης και υποστηρίζει ότι, σε κάθε περίπτωση, η διαπίστωση της παραβίασης θα αποτελούσε επαρκή δίκαιη ικανοποίηση για την ηθική βλάβη.

31. Το Δικαστήριο κρίνει ότι συντρέχει λόγος να επιδικάσεις 6 500 ευρώ από κοινού στις προσφεύγουσες λόγω ηθικής βλάβης, συν κάθε ποσό που μπορεί να οφείλεται ως φόρος .

B. Έξοδα και δικαστική δαπάνη

32. Οι προσφεύγουσες ζητούν επίσης 1 000 ευρώ από κοινού για έξοδα και δικαστική δαπάνη ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων, καθώς και 1 000 ευρώ από κοινού για έξοδα και δικαστική δαπάνη ενώπιον του Δικαστηρίου. Οι προσφεύγουσες δεν προσκομίζουν αντίγραφα των σχετικών τιμολογίων.

33. Η Κυβέρνηση καλεί το Δικαστήριο να απορρίψει τα αιτήματα για έξοδα και δικαστική δαπάνη.

34. Το Δικαστήριο κρίνει ότι δεν υπάρχει αιτιώδης σύνδεσμος μεταξύ των διαπιστωθεισών παραβιάσεων και των εξόδων και της δικαστικής δαπάνης που διεκδικούν οι προσφεύγουσες ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων και απορρίπτει το

αίτημα αυτό. Όσον αφορά τα έξοδα στα οποία εκτέθηκαν για τις ανάγκες της εκπροσώπησής τους ενώπιον του Δικαστηρίου, λόγω της απουσίας οποιουδήποτε έγκυρου δικαιολογητικού από πλευράς προσφευγουσών και λόγω της νομολογίας του επί του θέματος, το Δικαστήριο απορρίπτει το αίτημα αυτό.

Γ. Τόκοι υπερημερίας

35. Το Δικαστήριο κρίνει ότι αρμόζει να υπολογισθούν οι τόκοι υπερημερίας επί του επιτοκίου διευκολύνσεως οριακού δανεισμού της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τραπέζης, προσαυξημένου κατά τρεις ποσοστιαίες μονάδες.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΑΥΤΟΥΣ, ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ, ΟΜΟΦΩΝΑ,

1. *Κηρύσσει* την προσφυγή παραδεκτή,
2. *Αποφαίνεται* ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 6 § 1 της Σύμβασης,
3. *Αποφαίνεται* ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 13 της Σύμβασης,
4. *Αποφαίνεται*
  - α) ότι το καθ' ου η προσφυγή Κράτος πρέπει να καταβάλει 6 500 ευρώ (έξι χιλιάδες πεντακόσια ευρώ) από κοινού στις προσφεύγουσες, εντός τριών μηνών, συν κάθε ποσό που μπορεί να οφείλεται ως φόρος, λόγω ηθικής βλάβης,
  - β) ότι από την εκπνοή της προθεσμίας αυτής και μέχρι την καταβολή, το ποσό αυτό θα αυξάνεται με απλό τόκο με επιτόκιο ίσο προς το ισχύον κατ' αυτό το χρονικό διάστημα επιτόκιο διευκολύνσεως οριακού δανεισμού της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, προσαυξημένο κατά τρεις ποσοστιαίες μονάδες
5. *Απορρίπτει* το αίτημα δίκαιης ικανοποίησης για τα περαιτέρω.

Συντάχτηκε στα γαλλικά και κοινοποιήθηκε εγγράφως στις 24 Ιουλίου 2014, σύμφωνα με το άρθρο 77§§2 και 3 του Κανονισμού του Δικαστηρίου.

ΕΠΙΣΗΜΗ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ TRADUCTION OFFICIELLE OFFICIAL TRANSLATION

№ Φ 092.22/4630

André Wampach

Αν. Γραμματέας

Mirjana Lazarova Trajkovska

Πρόεδρος

Ακριβής μετάφραση από το συνημμένο έγγραφο

Η μεταφράστρια

Μαρία Καραμπάτσα